

Athugun á fjárfestingarkostum fyrir almenna fjárfesta á Íslandi

Alma Jónsdóttir,
lögfræðingur á sviði markaða og viðskiptahátta

Harald Björnsson,
sérfræðingur á sviði markaða og viðskiptahátta

Hjá Fjármálaeftirlitinu starfar hópur sem er meðal annars ætlað að skoða og greina atriði tengd fjárfestavernd á Íslandi með það að leiðarljósi að koma auga á hugsanlegar hættur fyrir fjárfesta og neytendur almennt, bera kennsl á fjárfestingarafurðir og markaði eða markaðsaðila sem greina þarf betur eða krefjast frekari athygli Fjármálaeftirlitsins. Á árinu 2018 var kallað eftir upplýsingum frá fjármálafrirtækjum á íslenskum fjármálamarkaði um fjárfestingarkosti almennra fjárfesta. Markmiðið var að fá heildarmynd af verðbréfamarkaðnum sem getur gagnast þegar Fjármálaeftirlitið ákveður hvað eigi að leggja áherslu á við eftirlit á þessu sviði.

Óskað var eftir upplýsingum, miðað við árslok 2017, um fjárfestingarkosti sem eru í boði fyrir einstaklinga sem flokkaðir eru sem almennir fjárfestar sem og upplýsingum um heildareignir þeirra í hverjum fjárfestingarkosti fyrir sig. Þá var einnig óskað eftir upplýsingum um hvernig heildareign skiptist milli tiltekinnna aldurshópa og einnig skiptingu eignarhalds í hverjum fjárfestingarkosti fyrir sig eftir aldurshópum.

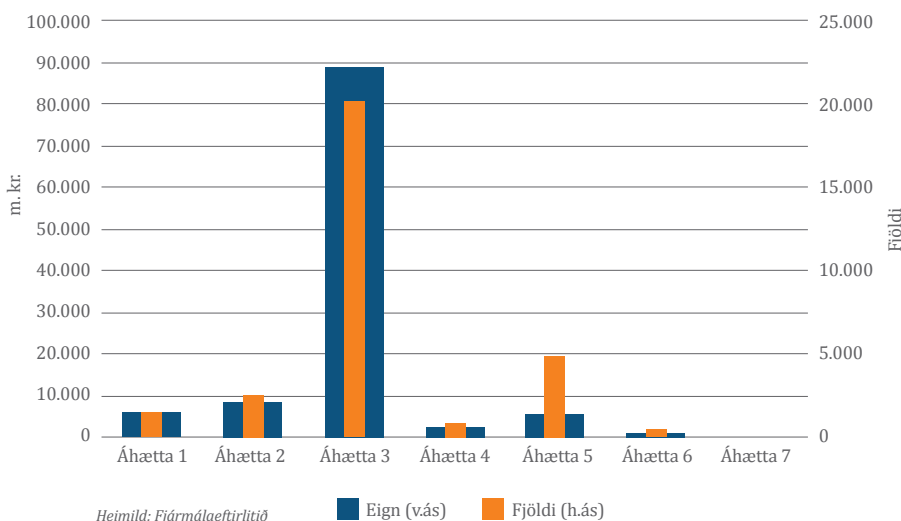
Myndir 1 og 2 sýna skiptingu verðbréfasjóða og fjárfestingarsjóða eftir áhættuflokkun. Áhættuflokkun verðbréfa- og fjárfestingarsjóða fer eftir svokölluðum

áhættumælikvarða sem mælir áhættu vegna verðsveiflna. Mælingar byggja á sögulegum gögnum um verðsveiflur og fylgni undirliggjandi eigna í hverjum sjóði við þær. Áhættuflokkur 1 fylgir minnst áhætta en rétt er að taka fram að lægsti áhættuflokkurinn þýðir þó ekki að fjárfesting sé áhættulaus. Þá getur áhættumælikvarði breyst á milli tímabila í samræmi við breytingar á eignasafni viðkomandi sjóðs eða verðsveiflna undirliggjandi eigna sjóðsins. Ennfremur eru ekki allir áhættuþættir teknir inn í áhættumælikvarðann s.s. lausafjáráhætta, mótaðilaáhætta, vaxtaáhætta og rekstaráhætta.

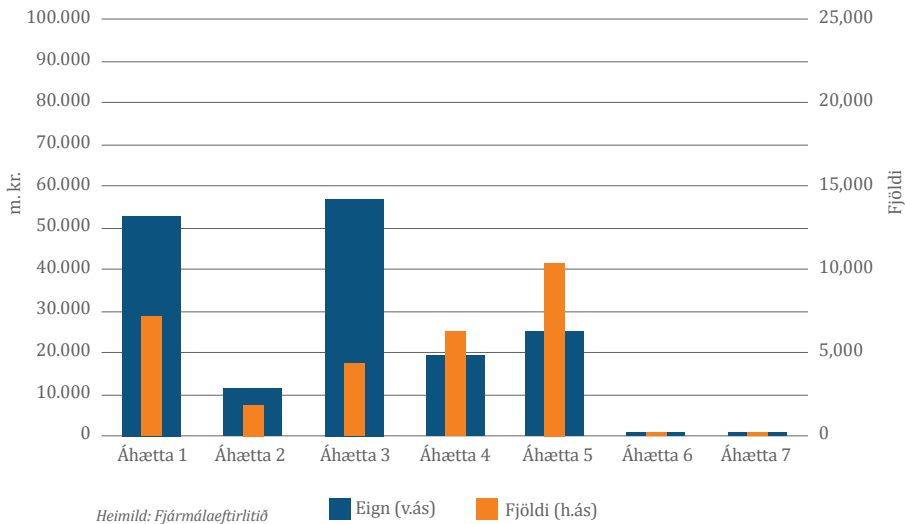
Aldurshópar í athugininni eru fjórir, 18 ára og yngri, 19 til 35 ára, 36 til 60 ára og 60 ára og eldri. Alls skipta 89 þúsund fjárfestar með sér hlutdeild í þeim 430 milljörðum sem liggja í fjárfestingarkostum almennra fjárfesta á íslenska markaðnum, en skiptingu þeirra niður í aldurshópa má sjá á mynd 4. Þar má sjá að fólk á aldrinum 36 ára og eldra á um 97% heildareignarinnar. Í þeim hópum eru einnig flestir fjárfestar eða um 75 þúsund einstaklingar.

Á mynd 3 má greinilega sjá að ásókn almennra fjárfesta er mest í verðbréfa- og fjárfestingarsjóði. Um 69% af fjárfestingum þeirra liggur í framangreindum

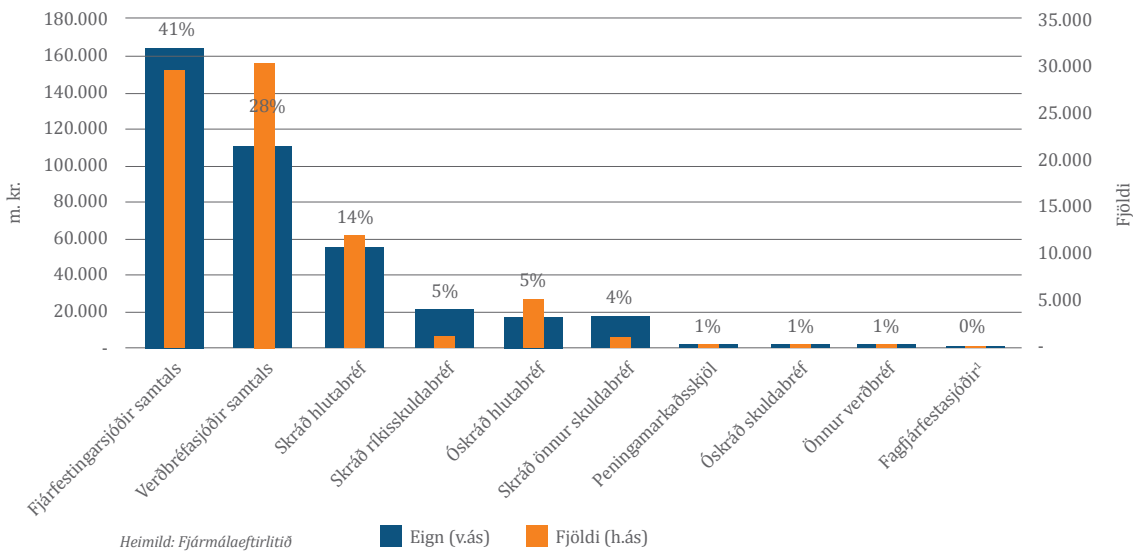
Mynd 1 Heildareign almennra fjárfesta í verðbréfasjóðum í lok árs 2017

Mynd 2 Heildareign almennra fjárfesta í fjárfestingarsjóðum í lok árs 2017

Mynd 3 Heildareign almennra fjárfesta í fjármálagerningum í lok árs 2017

sjóðum, eða um 41% í fjárfestingarsjóðum og 28% í verðbréfasjóðum. Þar á eftir koma skráð hlutabréf (14%), skráð ríkisskuldabréf (5,5%) og óskráð hlutabréf (4,5%).²

Eign almennra fjárfesta í sjóðum er hvað mest í áhættuflokkum eitt og þrjú sem sýnir að áhættusækni þeirra telst ekki mikil. Skiptingin er með þeim hætti að 32,2% almennra fjárfesta á í verðbréfasjóðum í áhættuflokki þrjú, 19,2% í fjárfestingarsjóðum í

áhættuflokki eitt og 20,4% í fjárfestingarsjóðum í áhættuflokki þrjú. Þar á eftir koma fjárfestingarsjóðir í áhættuflokki fjögur og fimm en samanlagt er 16% eigna almennra fjárfesta þar.

Í aldurshópnum 18 ára og yngri eru 3.774 fjárfestar sem skiptast niður á alla fjárfestingarkosti eins og mynd 5 sýnir. Ef skoðaður er fjöldi fjárfesta í verðbréfa- og fjárfestingarsjóðum miðað við eign í hverjum áhættuflokki

¹ Óheimilt er að markaðssetja eða koma fagfjárfestingarsjóði á framfæri við almenning og skal fagfjárfestingarsjóður tryggja að viðskiptavinir uppfylli skilyrði fyrir því að farið sé með þá sem fagfjárfesta. Ýmsar skýringar geta þó verið fyrir því að samkvæmt svörum markaðsaðila eiga almennir fjárfestar um 710 milljónir króna í fagfjárfestingarsjóðum.

² Erfitt er að meta nákvæmlega virði óskráðra fjármálagerna þar sem þeir eru eðli málsins samkvæmt ekki skráðir á markaðsverði.

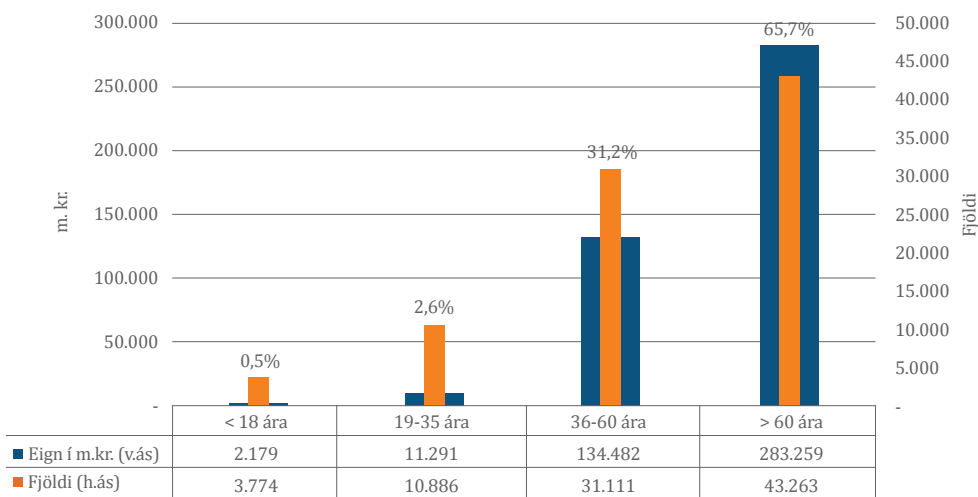
fyrir sig má sjá að í verðbréfasjóðum í áhættuflokki þrjú eru fjöldinn mestur, eða 1.378 fjárfestar, en heildareign þeirra er um 483 milljónir króna. Í fjárfestingarsjóðum er heildareignin um 400 milljónir króna en fjöldi fjárfesta einungis 214. Heildareign þessa aldurshóps í sjóðum í áhættuflokki fimm er einnig athyglisverð en þar er heildareignin 177 milljónir króna en fjöldi fjárfesta 1.041 og má því gera ráð fyrir að heildareign hvers fjárfestis sé lítil í þessum áhættuflokki.

Heildarfjöldi almennra fjárfesta í aldurshópnum 19 til

35 ára í lok árs 2017 var 10.886. Mynd 6 sýnir að dreifing eigna í sjóðum hjá þessum aldurshópi er mjög sambærileg og hjá aldurshópnum 18 ára og yngri. Það sem sker sig einna helst úr er heildareign í sjóðum í áhættuflokki eitt en heildareignin þar er svipuð og í sjóðum í áhættuflokki þrjú eða um 2,5 milljarðar króna í hvorum áhættuflokki fyrir sig. Fjöldi fjárfesta er þó töluvert minni í áhættuflokki eitt, eða 1.281 fjárfestir, heldur en í áhættuflokki þrjú þar sem 3.187 almennir fjárfestar skipta með sér þessum eignum.

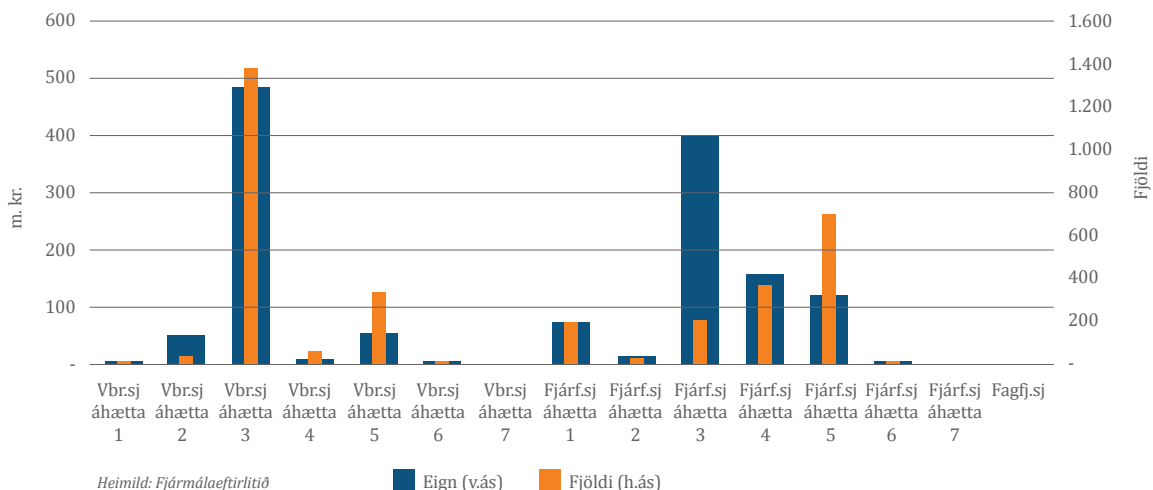
Heildareign aldurshópsins 36 til 60 ára í sjóðum var

Mynd 4 Heildareign almennra fjárfesta í lok árs 2017 eftir aldri og fjölda fjárfesta

Heimild: Fjármálaeftirlitið

Mynd 5 Eign og fjöldi almennra fjárfesta í sjóðum í aldursflokknum 18 ára og yngri í lok árs 2017

Heimild: Fjármálaeftirlitið

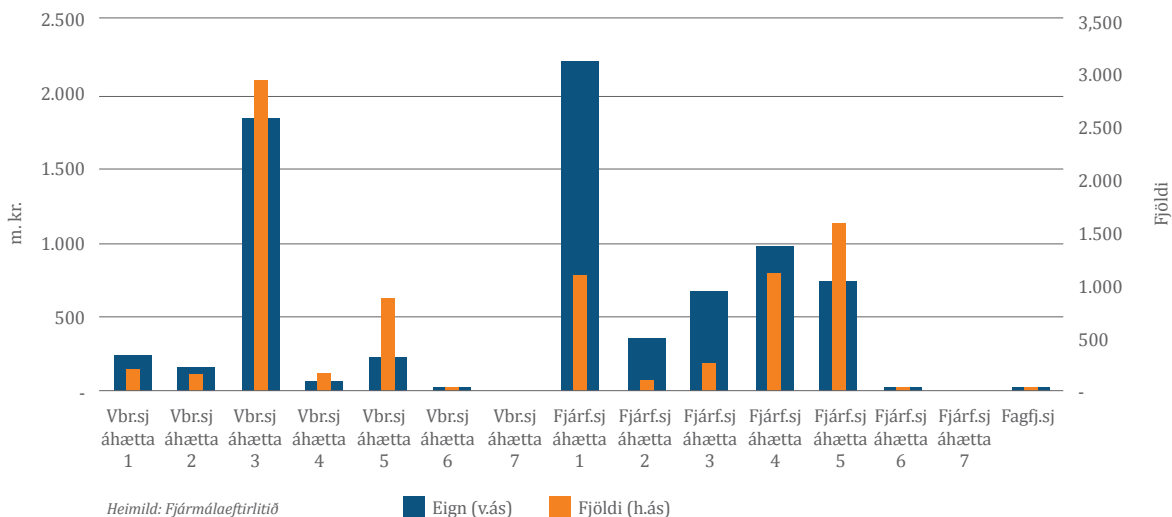
■ Eign (v.ás) ■ Fjöldi (h.ás)

um 77 milljarðar króna í lok árs 2017 og skiptist aðallega í sjóði í áhættuflokkum eitt og þrjú, eða um 26,3 milljarðar króna í áhættuflokki eitt og 28,5 milljarðar í áhættuflokki þrjú, eins og sjá má á mynd 7. Í þessum aldurshópi, líkt og í aldurshópnum 19 til 35 ára, eru þó töluvert færri fjárfestar sem skipta með sér eignum í áhættuflokki eitt, eða 3.400 fjárfestar, heldur en í áhættuflokki þrjú þar sem 6.568 fjárfestar skipta með sér hlutdeild í sjóðunum. Áhugavert er að sjá að dreifing eigna í aldursflokknum 36-60 ára (mynd 7) og eldri en 60 ára (mynd 8) er mjög svipuð. Fyrirfram hefði mátt búast við að eldri hópurinn fjárfesti

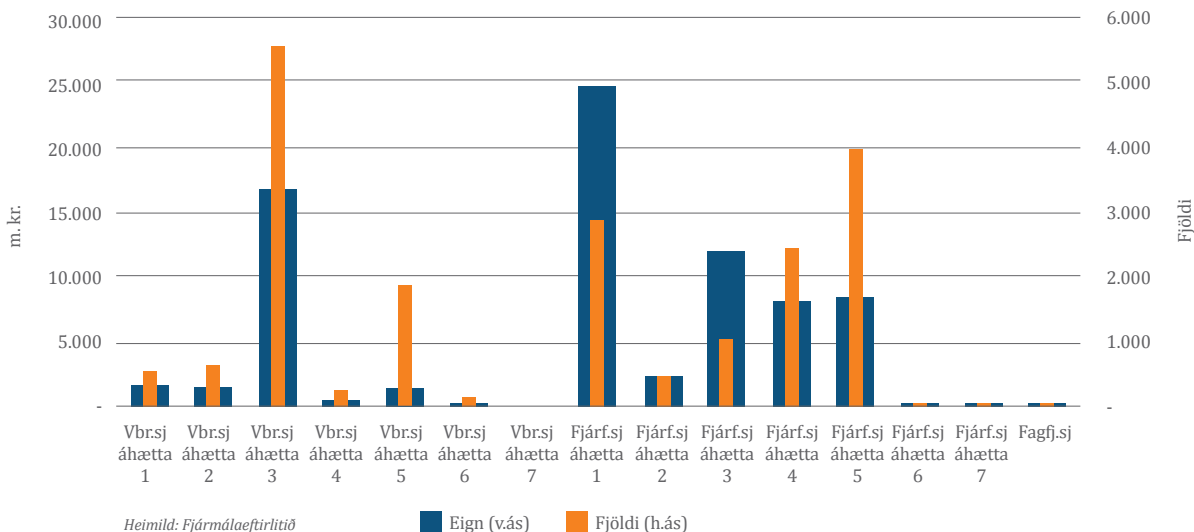
í áhættuminni eignum, þar sem sá hópur er að fjárfesta til skemmri tíma.

Stærsti hópur almennra fjárfesta í sjóðum er aldurshópurinn 60 ára og eldri en heildareign þeirra í sjóðum í lok árs 2017 var um 190 milljarðar króna. Líkt og í öðrum aldurshópum var mest ásókn í sjóði í áhættuflokki þrjú og var heildareignin þar um 113 milljarðar króna sem skiptist milli 13.129 fjárfesta. Heildareign þessa aldurshóps í fagfjárfestasjóðum var um 710 milljónir króna í lok árs 2017 sem er um 88% heildareignar allra almennra fjárfesta í slíkum sjóðum.

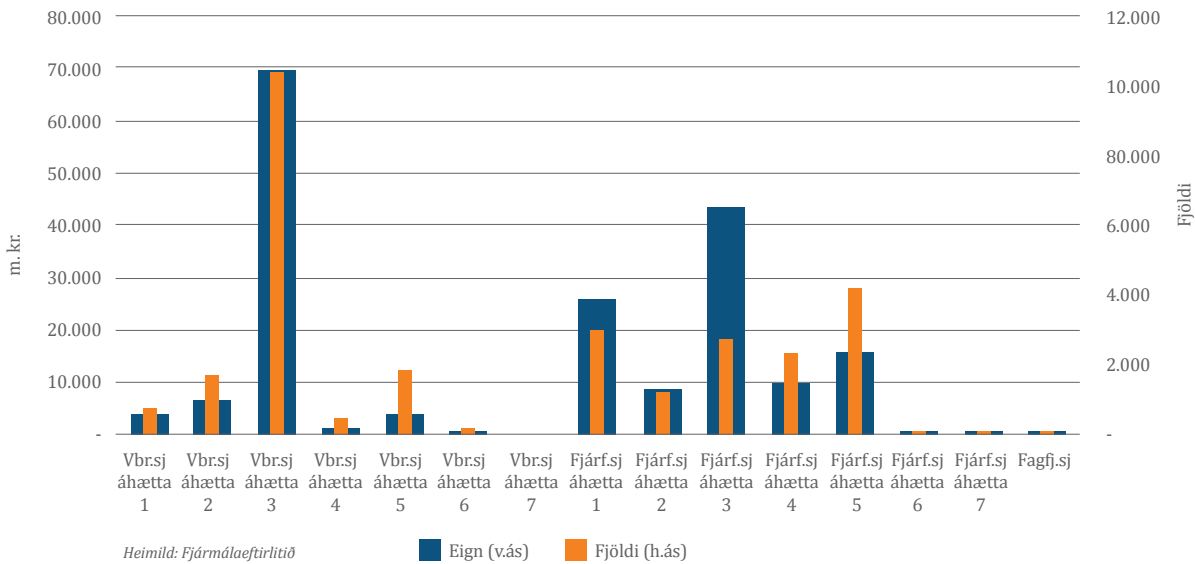
Mynd 6 Eign og fjöldi almennra fjárfesta í sjóðum í aldursflokknum 19 til 35 ára í lok árs 2017

Mynd 7 Eign og fjöldi almennra fjárfesta í sjóðum í aldursflokknum 36 til 60 ára í lok árs 2017

Mynd 8 Eign og fjöldi almennra fjárfesta í sjóðum í aldurshópnum 60 ára og eldri í lok árs 2017

Niðurstöður athugunarinnar voru m.a. þær að almennir fjárfestar á Íslandi eru ekki áhættusæknir og sækjast flestir eftir því að fjárfesta í verðbréfa- og fjárfestingarsjóðum. Þar sem Fjármálaeftirlitið hefur ekki áður kallað eftir þessum upplýsingum og gert sambærilega samantekt hefur eftirlitið ekki yfirsýn yfir þróun á stöðu almennra fjárfesta á markaðnum að þessu leyti. Stefnt er að því að óska eftir sambærilegum upplýsingum á tveggja ára fresti. Með þeim hætti verður síðar meir hægt að gera samanburð yfir lengra tímabil sem getur varpað ljósi á einkenni íslenska markaðarins á þessu sviði.